

APUNTS D'HISTÒRIA LOCAL

EL TRASPÀS DE SANTA CATERINA ALS FRARES AGUSTINS I ELS CONFLICTES ENTRE LA UNIVERSITAT I LA PARRÒQUIA DE TORROELLA A COMENÇAMENTS DEL SEGLE XVIII

Ens va sorprendre en gran manera, quan llegírem en el Llibre de Conclusions corresponent a l'any 1701, que els cònsols havien traspassat la Capella i l'Ermita de Santa Caterina als frares agustins de Torroella. Ens decidirem a rebuscar entre els protocols notariais, on poguérem obtenir valuoses dades, ja que les actes notariais són més explícites que les del Llibre de Conclusions i, també, en no poder accedir a la documentació del segle XVIII de l'Arxiu Municipal que s'està classificant.

Malgrat aquesta petita dificultat, hem desentrellat aquest «afer» que tant incumbia la vila de Torroella i que, si s'hagués realitzat, hauria tingut greus conseqüències per a Santa Caterina en el moment de la desamortització de Mendizabal, només cal que pensem en la destrucció del convent i l'església dels agustins.

Alguns antecedents: tensions entre la comunitat dels Agustins i la parròquia

En diferents moments hi havia hagut tibantor entre els frares agustins i els preveres i el sagristà de la parròquia de Sant Genís. El fet que els frares posseïssin un cementiri propi a l'exterior de la seva església i poguessin enterrar-hi seglars —allà on hi havia l'església dels Dolors i part de la placeta— va provocar diversos enfrontaments entre l'estament parroquial i el conventual, que es diputaven alguns enterraments en els seus cementiris.

Segons el Llibre d'Òbits parroquial, quan un difunt en la seva última voluntat havia llegat ser enterrat al fossar dels frares, el sagristà i els preveres, que li havien donat la comunió i l'extremunció, exigien que a l'hora d'enterrar-lo el portessin primer a la parròquia on se li feia un funeral i només després els frares podien emportar-se'l per enterrar-lo al monestir.

El 1630 (vegeu el Llibre d'Òbits) va morir a Torroella el capità del vaixell francès EL DOFI, que es deia Francesc de la Rambla i Robin, a causa de les ferides que li havien fet en un setge de la ciutadella de Roses. El seu germà negociava amb el sagristà l'enterrament i és probable que no s'avinguessin en el preu ja que, junt amb un frare mercedari company del mort, prengueren el cadàver i, sense amortallar-lo, l'enterraren en el cementiri dels frares. La reacció del sagristà va ser fulminant: amb uns beneficiats es va presentar al monestir exigint que fos desenterrat i se'l va emportar. Un cop amortallat el cadàver, li feren exèquies i l'enterraren dins el propi temple de Sant Genís.

Algun motiu devia tenir, durant aquells anys també, el prominent i acabat torroellenc Miquel Carles quan disposava que en el moment de la seva mort i en el seu enterrament no hi volia cap frare de Sant Agustí. L'òbit va ocórrer el 15 de gener de 1652 i els frares comparegueren als funerals amb el vestuari propi de la missa de difunts, per oficiar junt amb els clergues. Van ser comminats a sortir del temple. L'escàndol devia ser gran. Finalment, alguns frares van pujar al cor, sense intervenir, i els altres es varen quedar entre el poble.

És de suposar que totes aquestes discussions i desavinences devien ser lliades i arranjades pel propi Consell i els veïns més destacats de la vila. Aquests veïns eren els procuradors i els administradors de diferents beneficis i dels censals, les rendes dels quals percebien la parròquia i els frares, mentre la Universitat contribuïa al seu manteniment amb una important aportació econòmica a diferents actes, misses, festivitats de Setmana Santa, vot de Santa Caterina i a les obres dels dos temples. D'altra banda, diferents vegades, quan la vila havia estat ocupada per les tropes castellanes o franceses els cònsols i el consell van haver de reunir-se a la sala capitular del convent, després d'haver estat foragitats de la casa de la vila.

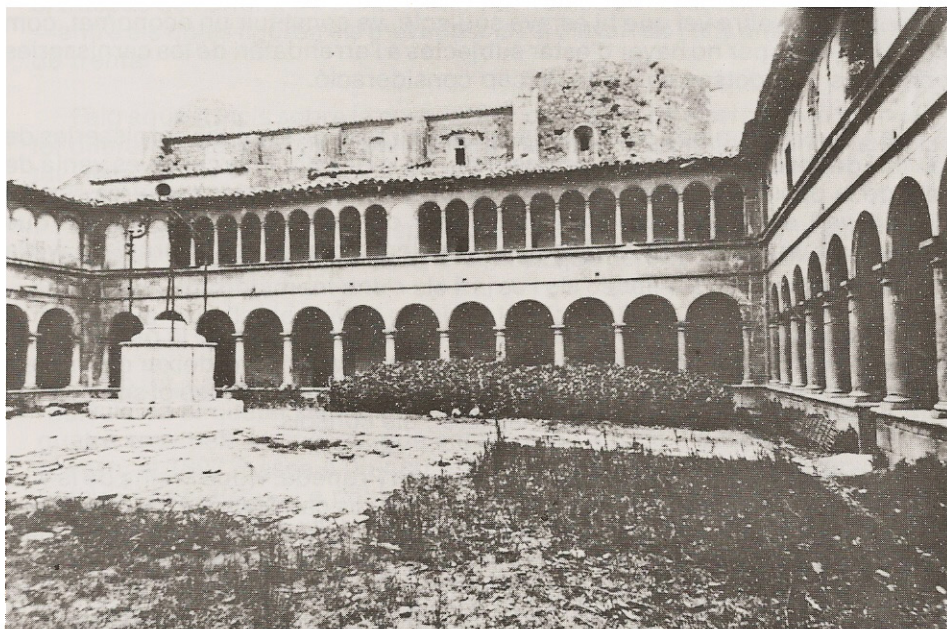
Donació de la capella de Santa Caterina als frares

El 3 d'abril de 1701, convocada i congregada la Universitat dels homes de la vila de Torroella de Montgrí dins la casa comuna de dita Universitat «ab so de trompeta com es de costum»..., el consell determina «de donar la capella de Santa Catarina de la Montanya de la present vila ab tots sos drets i pertinències anal convent del Pare St. Agustí de la present vila».

I per fer aquesta donació i el pacte que ha de contenir elegeixen: Francesc Ardevol, cònsol en cap, Josep Metge i Real, Mariano Pagès, Francesc Puig Pujades, Miquel Ferrer, Joan Salvi, notari de Torroella, Josep Martí i Creus i Salvador Quintana.

L'acta notarial, estesa el mateix dia i que trobem a l'Arxiu de Protocols de Torroella de Montgrí, és més explícita sobre els motius d'aquesta transferència de la capella i dels seus béns. Així, és més explícita sobre els motius d'aquesta transferència de la capella i dels seus béns. Així, entre altres coses, diu que la

Universitat, considerant que el culte de Santa Caterina, a la seva imatge i a la seva capella és cada dia més estès a la comarca i davant la necessitat de tenir en aquella casa i santuari uns ermitans permanents, pren el determini de traspasar-la als frares de Sant Agustí de Torroella. S'hi fa avinent, també, que aquests frares dependran del convent, del pare prior i de la congregació agustiniana i «sols atendran a lo referent a culte i capella, amb el dret de cobrar les llimosnes i emoluments propis del seu exercici».

El convent dels agustins, amb l'antiga església dels Dolors al fons.

Dos dies més tard, el 5 d'abril de 1701, els frares reunits en la sala capitular del convent davant notari convenen acceptar l'ermitatge amb els pactes estipulats —que no trobem—.

No disposem dels documents en què es van basar aquells pactes, fóra, però, prou interessant, ja que poc temps després el consell els trenca i retorna la capella a la Universitat de Torroella. ¿Els síndics nomenats es van allargar massa amb les promeses? ¿Els frares, influïts pels problemes amb la parròquia, exigiren altres condicions? No ho sabem.

El que sí que podem comprovar és que l'any següent, quan els administradors i la Universitat revoquen aquells pactes, trobem els frares més renyits encara amb els clergues de la parròquia.

Tensions entre la Universitat i la parròquia: la qüestió de les carnisseries

Entre la poca documentació del 1701 que hem pogut consultar apareix que els capellans tenien una carnisseria pròpia amb un carnisser que escorxava i

trossejava les bèsties i repartia i venia la carn als clergues. És probable que si s'hagués limitat a subministrar carn a la comunitat dels capellans no hauria passat res, però ven carn a altres persones.

En aquells dies, els beneficis instituïts dins la parròquia, junt amb el sagristà, domer, diaca, cor, capella de música i orgue, sumaven trenta-un, amb un nombre de clergues que es pot estimar entre vint i vint-i-cinc i ocupaven trenta-nou cases a la vila a l'empara de l'anomenat dret d'alberg. Es pot suposar que aquella nombrosa comunitat, més els seus familiars, servents, major-domes i algun altre veí que hi estava subjecte, va constituir un economat, com en diríem avui, per no haver d'estar subjectes a l'arrendatari de les carnisseries comunals que potser no els tenia cap consideració.

La Universitat, per la seva banda, era mestressa de les dues carnisseries de la vila i de l'escorxador, de dues tavernes, de la gavella (mercat on es venia de tot), de la peixateria, de dues fleques o forns i controlava les mesures. Tot ho arrendava i els afortunats que podien tenir exclusiva de venda, encara que fixessin els preus els cònsols, sempre devien procurar fer la pròpia gavella particular.

En aquest context els cònsols volen tancar la carnisseries de la parròquia. El sagristà s'esforça per mantenir-la i pren la determinació de no deixar dir missa a cap capella de fora de l'església o de fora de les muralles sense el seu permís. Tot plegat devia exasperar els consellers i els cònsols.

El 27 de març de 1701 sorprengueren Anna Pruneda, vídua i veïna de la vila, que havia adquirit carn que no era comprada a les carnisseries del comú. Fou multada i el nunci de la vila per ordre del procurador reial, a instàncies dels cònsols, va fer la crida següent: «que ninguna persona del gremi de la Universitat (...) no gosa ni presumisca de anar a comprar carn a altre carnisseries que no sigui les de la Universitat, baix pena de vint i cinc lliures barceloneses».

Els requeriments i les denúncies se segueixen els uns als altres. Per una part els cònsols aixequen actes de les infraccions i vendes clandestines que fa el carnisser dels capellans, mentre aquells donen la culpa al carnisser. Tot avalat i denunciat amb acta notarial.

Es va arribar a una tibantor tan gran que quan s'enviava una carta o un requeriment oficial de la casa de la vila, els capellans no l'acceptaven i hi havia d'anar l'agutzil o el mostassaf a fer-ho amb testimonis i, fins i tot, s'estenia també una acta notarial per certificar el lliurament.

Arribava la Festa Major i a la vigília els espies que de segur devien tenir els cònsols denunciaven un escorxador clandestí. En aquella vigília es reuneix el consell per determinar «anar a llençar un bou mort i net en el corral de l'Anton Xifra, el carnisser que tenen els capellans»; cosa que varen fer.

Potser els ànims es van encrespar durant els actes religiosos de la festivitat de Sant Genís, ja que el dia 28, quart dia de la Festa Major, els cònsols decideixen anar a la carnisseries dels capellans, al carrer de la Codina, amb l'objectiu «que es trenqui i s'espatlli el taulell de les carnisseries i que la carn que s'hi trobi es llenci». Ho varen fer en presència dels propis cònsols i del procurador reial que actuava de jutge ordinari. Els capellans protesten i aixequen acta d'aquest fet vandàlic, en la qual afirmen que la carn era per al seu propi consum.

1702: Vers una solució de «la causa dels capellans» i la renovació de la donació de Santa Caterina als Agustins

El dia primer de l'any, que en deien ninou, es renovava el consell municipal i els cònsols, es nomenaven els càrrecs de clavari, secretari, síndic, oïdors de comptes i altres.

Dels membres que composaven el consell anterior, i que intervingueren en el traspàs de l'ermita de Santa Caterina, només en tornaren a ésser elegits set —entre els quals figuren els tres cònsols i el clavari de l'any anterior— d'un total de trenta.

Faig aquest incís sobre la composició del nou consistori perquè té un caràcter diferent i una disposició per endegar les relacions internes dintre la comunitat vilatana.

A primer de l'any 1702 la disputa dels frares amb els capellans encara continua, així el 17 de gener es reuneix el consell que determina fer un requeriment a causa d'un enfrontament entre els frares i els capellans per qui tenia dret a dir missa a la capella de Sant Antoni de la Plaça Major.

Amb tot, cal tenir en compte que en aquells anys es van produir uns canvis radicals en el quefer de les poblacions. Torroella havia estat ocupada durant quatre anys pels francesos, que encara eren a prop, i després d'un any sense govern, el 1697, passa a un nou període d'enfrontaments de diversos criteris polítics i partidistes. La noblesa casolana ha marxat i una gran majoria de la població es decanta vers la lleialtat a Carles III. Les Corts Catalanes, 1701-1702, celebrades a Barcelona, i a les quals Torroella va enviar el seu síndic, foren plenes d'incidents i discrepàncies i el rei va haver de claudicar en favor dels catalans. Els ànims estaven enfervorits i a la vila els partidaris de la reialesa regnant es veien desplaçats per una nova generació, popular i menestral, que ocupava el govern de la vila.

Veurem com el bon seny d'aquella gent, al nostre entendre, va procurar fer amainar aquell temporal vilatà i que les aigües tornessin al seu curs normal.

El benefici de dir-hi missa corresponia al clergue beneficiat i organista de la parròquia, que pagava la Universitat i és probable que aquesta hagués d'intervenir per resoldre la qüestió; a menys que la confraria dels pagesos hagués contractat l'assistència dels frares als actes que patrocinava i potser van ser els que van promoure aquelles discussions.

La voluntat de la Universitat de normalitzar les relacions amb la parròquia es fa evident quan el 5 de març el consell decideix dirigir-se al síndic-procurador de Barcelona (un advocat representant a la capital) per demanar-li consell sobre diferents assumptes entre els quals s'esmenta «la causa dels capellans».

Potser devia venir d'aquest síndic una solució satisfactòria. En qualsevol cas, el 29 de juny es decideix en votació, amb tan sols dos vots en contra, de **REVOCAR LA DONACIÓ QUE HAVIA FET LA UNIVERSITAT ALS FRARES AGUSTINS DE LA CAPELLA DE SANTA CATERINA** —en una votació feta «ab favas y fasolas»—.

Això devia provocar una controversia entre les parts, ja que en una altra reunió, a la qual assisteix la majoria dels consellers, es determina no donar res al frares, «que nos done ninguna cosa als Religiosos de Sant Agustí de lo que sels avia promes donar per lo plet de la donacio de Santa Catarina i perxo se fasa entendre al pare Prior de dit Convent y quan nos vinga be que se li done una proverta».

A finals de l'any 1702, com si volguessin deixar enllestit els assumptes amb l'església i els clergues abans de deixar el mandat municipal, trobem dues actes corresponents a reunions del consellers que es podrien considerar de conciliació. Així en l'acta del 27 de desembre de 1702 es diu que les qüestions que té la comunitat parroquial amb la Universitat siguin ajustades i conformes «menos allo que vol lo Sr Sacrista que li agen de demanar llicencia per fer celebrar misas en ninguna capella dins dita vila de Torroella ni fora los murs de aquella abulint dita Universitat y dita Rvt. comunitat que son en favor de dir Sr. Sacrista y en quant a la renda de Santa Catarina volgut dit concell que sempre no se age de menester per la capella que los obrers o administradors la pugan y degan aplicar per la obra de la Isglesia Parrochial de dita vila que es bastantament pobra».

I el 30 de desembre el consell ratifica la proposta de *donar part de les rendes* de Santa Caterina a favor de l'Església Parroquial i acorda fer-ho amb pactes i reserves contingudes en el contracte.

El 1704, però, l'assumpte de la capella de Santa Caterina encara no està resolt amb els frares de Sant Agustí. Així el 28 de febrer el consell determina que no es doni res de la renda de Santa Caterina al convent dels agustins. I l'11 de març de 1704 nomena quatre persones que vagin al convent a parlar amb els frares per arribar a un conveni. Els frares celebren junta comunitària i contesten que volen 170 lliures cada any. Davant una quantitat tan crescuda el consell decideix que no se'ls doni res i «que sels llebi a tot lo que sels puga llavar», que entenem que vol dir no donar res en principi i procurar rebaixar la xifra tot el possible. Un gateig en tota regla.

Les relacions amb els frares devien ser més cordials quan més tard trobem que el consell municipal pren l'acord de contribuir a l'acabament del claustre del convent, amb el benentès que pagarà sobre obra feta i que farà revisar les factures pels estimadors de la casa de la vila. La desconfiança encara era palesa.

JOSEP VERT i PLANAS